

Göteborg 15:1, 516 och 517 inom Sandarna 18:3 m. fl., Göteborgs socken och kommun

Kompletterande förundersökning i avgränsande syfte

**Göteborg 15:1, 516 och 517 inom Sandarna 18:3 m. fl.,
Göteborgs socken och kommun**

Kompletterande förundersökning i avgränsande syfte

Magnus von der Luft, Mats Sandin och Kalle Thorsberg

**Göteborg 15:1, 516 och 517 inom Sandarna 18:3 m. fl., Göteborgs socken och kommun
Kompletterande arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte**

Rapport 2017:15

© Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ 2017

Fastighet: Sandarna 18:3, 26:2, 725:1, Kungsladugård 14:10 m. fl., Göteborgs socken och kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-5057-2017

Belägenhet i SWEREF 99: Norr 6397970 m, Öst 315775 m

Höjd över havet: 9-33 meter

Beställare: Göteborgs kommun, Fastighetskontoret

Projektnummer: G1712

Projektansvarig: Thomas Johansson

Fältansvarig: Magnus von der Luft

Övrig personal: Karin Berggren, Karin Olsson, Mats Sandin och Kalle Thorsberg

För personalens meriter hänvisas till Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativs hemsida

Fältarbetstid: 2017-06-21 - 2017-07-11

Undersökningsområdets storlek: 84850 m²

Arkiv: Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen

Omslagsbild: Detalj ur flygfoto från 1947 som visar undersökningsområdet och dess närområde (i övre delen av bilden), fotograf Oscar Bladh (Göteborgs Stadsmuseum 2017)

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ med data från FMIS och Lantmäteriet (medgivandeavtal © Lantmäteriet Dnr R50321710_140001)

Redigering och layout: Sara Lyttkens, Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, Hamburgsund

Sökord: Fixfabriken, Sandarna, boplat, mesolitikum, neolitikum, metalltid, medeltid-historisk tid

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Slakthusgatan 8 A

415 02 GÖTEBORG

www.riogbg.se

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Undersökningsområdet.....	6
Tidigare fynd och undersökningar.....	6
Göteborg 15:1 – Sandarnaboplatsen.....	6
Göteborg 516 (Int nr 217) – Glasindustri	12
Göteborg 517 (Int nr 217) – Militär mötesplats (uppgift om)	12
Syfte.....	13
Metod.....	13
Undersökningresultat.....	13
Göteborg 15:1.....	13
Byggnad A och B.....	16
Byggnad C.....	16
Byggnad D, E, F och G.....	16
Byggnad H.....	16
Byggnad I.....	16
Undersökningen.....	16
Göteborg 516.....	17
Göteborg 517.....	17
Fynd.....	17
Tolkning.....	17
Göteborg 15:1.....	17
Göteborg 516.....	19
Göteborg 517.....	19
Resultat gentemot undersökningsplanen.....	19
Vetenskaplig och pedagogisk potential.....	19
Antikvarisk bedömning.....	19
Göteborg 15:1.....	19
Göteborg 516.....	20
Göteborg 517.....	20
Källor.....	21
Bilagor.....	23

Bilaga 1. Schakt-, provgrops- och anläggningsbeskrivningar

Bilaga 2. Fyndtabell

Figur 1. Översiktskarta med undersökningsområdet markerat (ring). Skala 1: 1 000 000.

Göteborg 15:1, 516 och 517 inom Sandarna 18:3 m. fl., Göteborgs socken och kommun

Kompletterande förundersökning i avgränsande syfte

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län har Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ utfört en kompletterande arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte av fornlämningarna Göteborg 15:1, 516 och 517 i Göteborgs kommun. Den kompletterande förundersökningen berörde ytor som av olika anledningar inte var tillgängliga vid en tidigare förundersökning som utfördes hösten 2016 och ytor som tillkommit.

Fornlämningen Göteborg 15:1 utgörs av den klassiska Sandarnaboplatsen och har, sedan den först upptäcktes 1913, undersökts av arkeologer vid ett flertal tillfällen (1930, 1942, 1965, 1973, 1987, 2007, 2015, 2016 och 2017). Göteborg 15:1 är mest känd för sina mellanmesolitiska fynd, men den är också en av de fyndrikaste boplatserna i Göteborgsområdet och hela Västsverige även under senare skeden av stenåldern.

Göteborg 516 påträffades i samband med en arkeologisk utredning som genomfördes av Göteborgs Stadsmuseum under 2015. Fyndmaterialet vid detta tillfälle utgjordes av rödgodsskärvor, träfragment, ett kulturlager med glas, slagg och kol, samt en äldre markhorisont med stortegel med datering till medeltid/1500-tal. Fornlämningen tolkades som stadslager/glasindustri. Till stöd för tolkningen att ytan kan ha nyttjats för glasindustri, finns en markering på en karta från 1809 med denna beteckning.

Även Göteborg 517 påträffades i samband med ovan nämnda utredning. I ett av utredningsschakten påträffades ett cirka 15 cm tjockt kulturlager samt en muskötkula. Lokalen är i FMIS registrerad som uppgift om militär mötesplats. Själva ytan där kulturlagret och muskötkulan påträffades är belägen strax utanför det nu aktuella planområdet.

I samband med den avgränsande förundersökningen 2016 upptogs 35 schakt med grävmaskin och fem provgropar för hand. Åtta schakt innehöll fynd eller arkeologiska kontexter i intakta lager.

Vid den nu aktuella kompletterande avgränsande förundersökningen upptogs ytterligare 46 schakt med grävmaskin och två provgropar för hand (S1-30, 49-64 samt Pg 1 och 2). 15 av ovan nämnda schakt upptogs inomhus. Av de totalt 46 schakten innehöll elva anläggningar och/eller fynd i ostörda kontexter (S2-3, 8-9, 12, 18, 30, 54-56 och 59).

Inom de upptagna grävenheterna inom Göteborg 15:1 påträffades fynd och/eller anläggningar i ostörda kontexter i sammanlagt tio schakt. Fynden och anläggningarna fördelar sig på två skilda nivåer – en yttlig och en överlagrad. Fyndmaterialet kan huvudsakligen dateras till mellanmesolitikum, neolitikum och metalltid.

Inom Göteborg 516 påträffades ett grått sandlager med sot, kol och tegelkross som tolkas som en fortsättning på det lager som framkom vid den föregående utredningen.

I de schakt som upptogs inom och i anslutning till Göteborg 517 påträffades inga fynd eller anläggningar i ostörd kontext.

Efter avslutad avgränsande förundersökning har de tre fornlämningarna fått nya utbredningar. Dessa baseras på resultaten från både den kompletterande avgränsande förundersökningen och den tidigare avgränsande förundersökningen.

Inom de delar av fornlämningarna som berörs av fortsatt projektering anser Rio Göteborg att förundersökningar i vetenskapligt syfte bör utföras.

Undersökningsområdet

Fornlämningarna Göteborg 15:1, 516 och 517 är belägna i anslutning till Fixfabriksområdet och bussgaraget vid Vagnhallen Majorna i Göteborgs socken och kommun (figur 1 och 2). Området är till stora delar bebyggt med större byggnader och asfalterade vägar och parkeringsplatser. Inom delar av området återfinns enstaka mindre gröna ytor. Området sluttar svagt mot nordost med en brantare avschaktad kant mellan Bruksgatan och det där nedanför belägna bussgaraget. Höjden över havet är inom undersökningsområdet cirka 9-33 meter.

Från att ha tidigare utgjort ett jordbrukslandskap, tas området under tidigt 1900-tal alltmer i anspråk för grustäkt och byggnation. På 1930-talets ekonomiska karta och flygfotot som användes som underlag till densamma ses ett flertal mindre åkrar, ett antal byggnader (bland annat Kungsladugårds paviljonger), samt grustäkten i sin förmodligen mest omfattande utsträckning (figur 3 och 4). På flygfotot ses även den yta som undersöktes 1930, samt schaktkanten i vilken en längre profil genom transgressionslagerföljden inom Göteborg 15:1 dokumenterades.

På översiktsskildern, dels från undersökningarna av Göteborg 15:1 år 1930 (Alin et al. 1934a och b), dels på flygfoton från 1947, kan delar av det aktuella undersökningsområdet ses (omslagsbild och figur 5). Grustäktsskantzens belägenhet inom Göteborg 15:1 ses relativt tydligt. Dessutom ses ett stort antal vägar, arbetsytor och grushögar inom området.

I undersökningsområdets närhet finns i FMIS (2017) ett flertal boplatser och fyndplatser för slagen flinta (Göteborg 7:1, 8:1, 9:1, 10:1, 11:1, 12:1, 13:1, 14:1, 15:3, 16:1, 17:1, 18:1 och 311), Gamla Älvsborgs fästning (Göteborg 185:1), en båtlämning (Göteborg 343), en dammvall (Göteborg 518), en by-/gårdstomt (Göteborg 519), två minnesmärken (Göteborg 15:2 och 294:1), naturformationen Röda Sten (Göteborg 194:1), samt en uppgift om ett sillsalteri/trankokeri (Göteborg 194:2). Delar av den tidighistoriska Älvsborgsstadens har sannolikt legat inom undersökningsområdet. Denna har dock inte närmare kunnat lokaliseras vid tidigare undersökningar.

Tidigare fynd och undersökningar

Göteborg 15:1 – Sandarnaboplatsen

Fornlämningen Göteborg 15:1 är belägen i ett mindre grönområde med omgivande bostadshus och industribyggnader. Inom fornlämningens nuvarande gränser finns även Sannaskolan i den södra delen och industrifastigheter i den norra delen. Göteborg 15:1 är en vidsträckt fornlämning som sträcker sig i nordvästlig/sydöstlig riktning, från Karl Johansgatan (nordväst) till Bankebergsgatan (sydost). Fornlämningens totala yta motsvarar cirka 70 000 m² och den ligger cirka 15-30 meter över havet (FMIS 2017).

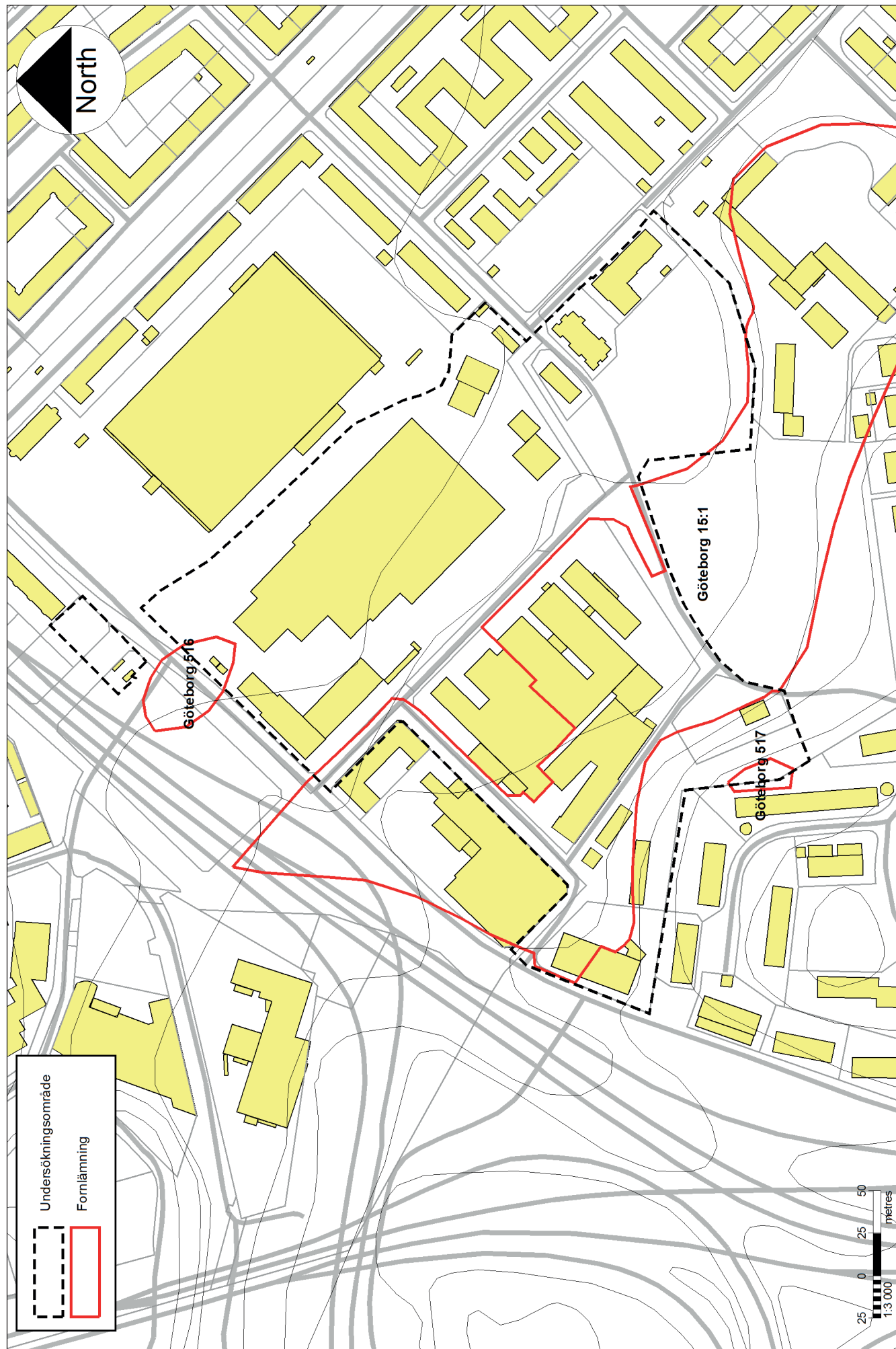
Fornlämningen har, sedan den först upptäcktes 1913, undersökts av arkeologer vid ett flertal tillfällen - 1930, 1942, 1965, 1973, 1987, 2007, 2015, 2016 och 2017 (figur 6).

Vid undersökningarna 1930 och 1942, som utfördes inom den del av fornlämningen som idag utgörs av parkmark, påträffades ett mycket rikt fyndmaterial bestående av kärnyxor, en sandarnayxa, en trindyxa, en hacka med påbörjat skafthål, mikroliter, hullingspetsar, en tångespets, borrar, retuscherade spetsar, spånskrapor, avslagsskrapor, en kniv, sticklar, knackstenar, kärnor, retuscherade avslag, spån och mikroskrapor. Sammanlagt omfattade materialet drygt 1200 redskap och kärnor. Merparten av fynden insamlades i ett kulturlager som var beläget cirka tre och en halv meter under markytan (Alin et al. 1934a och b, Alin 1942, Andersson et al. 1988).

År 1965 utfördes en mindre undersökning med anledning av en tillbyggnad för Fixfabriken. Vid detta tillfälle påträffades ett mindre fyndmaterial bestående av en osäker hullingspets, tio avslag med retusch, en knacksten, samt avslag och övrig flinta (Cullberg 1965).

År 1973 vidtogs en mindre undersökning i fornlämningens nordvästra hörn. I samband med undersökningen insamlades ett mycket litet fyndmaterial bestående av en kärna, ett avslag och två bitar övrig slagen flinta (Wigforss 1974).

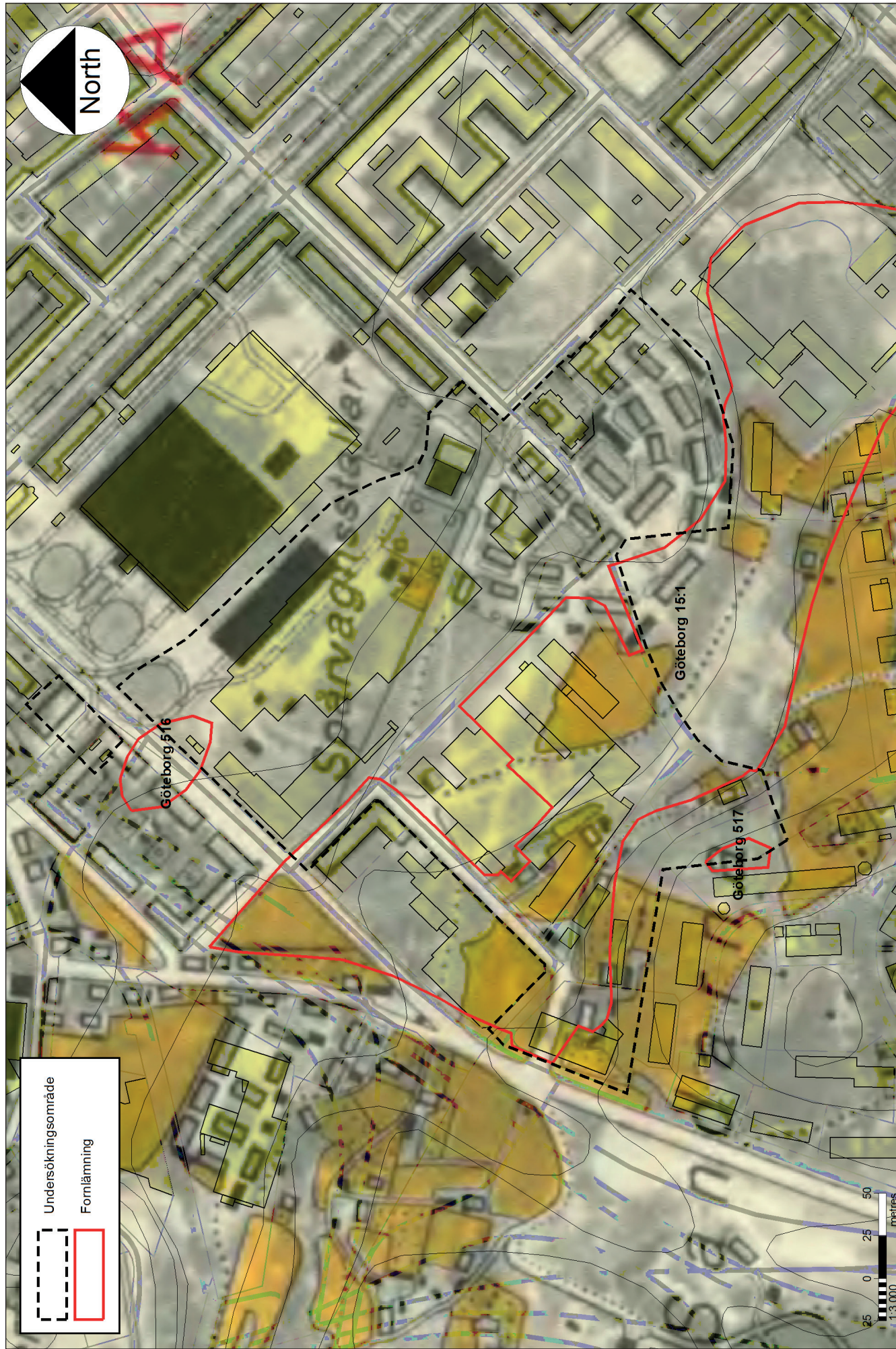
Vid 1987 års undersökning direkt söder om Sannaskolan utgjordes fyndmaterialet av en kärnyxa, en kniv, en retuscherad spets, ett avslag med retusch, spån, mikroskrapor, kärnor, samt brända ben. Därtill erhöles dateringar till cirka 8000-7610 BP (Wigforss 2005, von der Luft & Swedberg 2007).

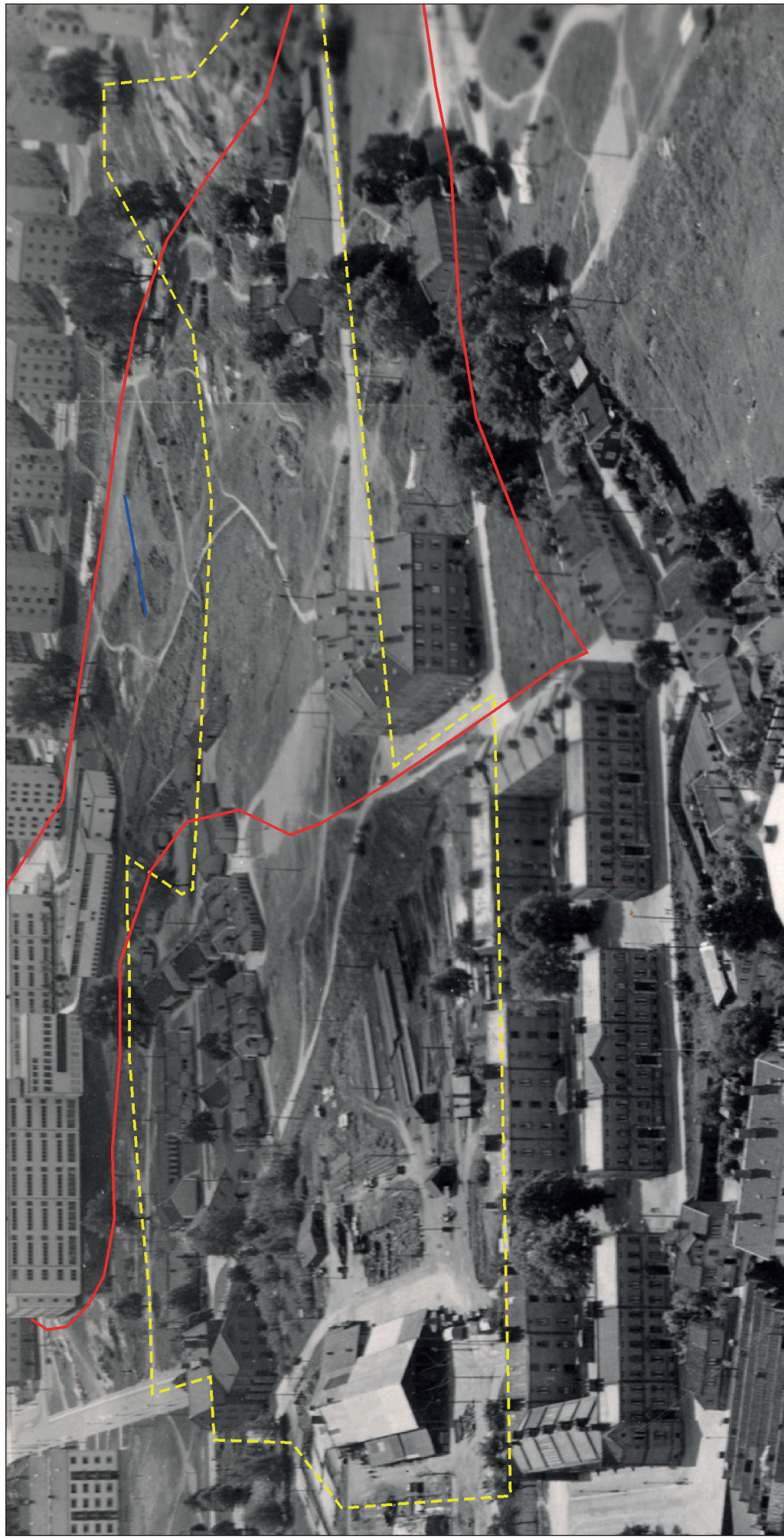
Figur 2. Undersökningsområdet med de tre fornlämningsarna Göteborg 15:1, 516 och 517 markerade. Skala 1:3 000.

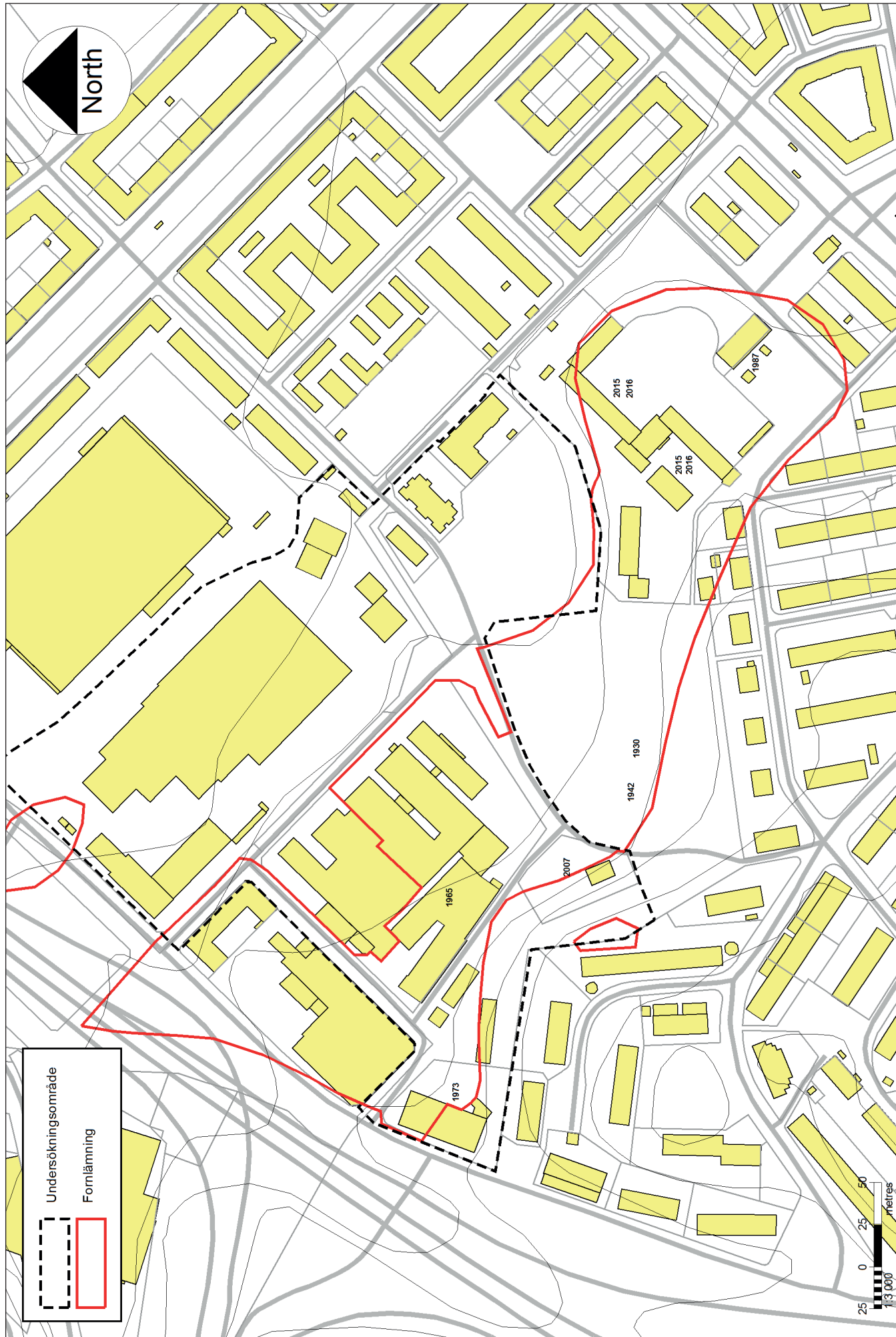
Figur 3. Undersökningsområdet och fornlämningen Göteborg 15:1 markerade på flygfotot som legat till grund till det ekonomiska kartbladet från 1930-talet (Lantmäteriverket 1931).
Skala 1:2 500.

Figur 4. Undersökningsområdet och de tre fornlämningsområdena markerade på det ekonomiska kartbladet från 1930-talet (Lantmäteriverket 1935). Skala 1:3 000.

Figur 5. Detalj ur flygfoto från 1947. På fotot har det aktuella undersökningsområdet (gul streckad linje), fornlämningen Göteborg 15:1 (röd heldragen linje) och läget för profilen som dokumenterades 1930 (blå heldragen linje) ungefärligen markerats. Fotograf Oscar Bladh (Göteborgs Stadsmuseum 2017).

Figur 6. Göteborg 15:1 med markeringar (årtal) för de tidigare undersökningarna som genomförts inom fornlämningen. Skala 1:3 000.

Vid förundersökningen 2007 påträffades slagen flinta i det undre kulturlagret. Kulturlagret var beläget cirka 19,2 meter över havet. Detta kulturlager och ytterligare ett antal däröver inlagrade kulturlager samt en härd daterades till mellan cirka 8400-7500 BP (von der Luft & Swedberg 2007).

Under åren 2015-2017 har Rio Göteborg utfört förundersökningar och schaktningsövervakningar i den södra delen av fornlämningen, i samband med renovering och nybyggnation vid Sannaskolan. Dessa undersökningar är ännu inte helt avslutade och därför inte i skrivande stund avrapporterade. I detta område har fyndmaterial och anläggningar som preliminärt kan dateras till mellanmesolitikum, senmesolitikum, tidigneolitikum och metalltid påträffats.

I augusti 2016 utförde Rio Göteborg en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte inom den del av fornlämningen som berörs av Fixfabriken, vilken nu alltså har kompletterats. Vid den ursprungliga förundersökningen påträffades fynd i ostörda lager i sju schakt och ett överlagrat lager innehållande organiskt material i ett schakt. Lagret med organiskt material tolkades som en fortsättning på det undre kulturlagret vilket undersöktes 2007.

Det påträffade fyndmaterialet utgjordes av en spånskrapa, en avslagsskrapa, en plattformskärna C, två övriga kärnor, tre avslag med retusch, 40 avslag, två splitter, 18 bitar övrig slagen flinta, en bit övrig slagen kvarts, samt ett yngre material bestående av ett kritpipsfragment, passglasskärva, yngre rödgods och kakelugnskakel.

Utifrån undersökningsresultatet kom fornlämningens utbredning att justeras. Inom vissa delar av undersökningsområdet var det inte möjligt att utföra förundersökning vid detta tillfälle, på grund av byggnader, vägar och parkeringsytor (von der Luft et al. 2016).

Göteborg 15:1 är mest känd för sina mellanmesolitiska fynd, men den är också en av de fyndrikaste boplatserna i Göteborgsområdet och hela Västsverige även under senare skeden av stenåldern (Andersson & Ragnesten 2005). Framför allt gäller detta senmesolitikum till vilken period bland annat 22 lihultyxor, 235 handtagskärnor och 24 kölskrapor kan knytas (Andersson & Wigforss 2004).

Göteborg 516 (Int nr 216) – Glasindustri

Fornlämningen Göteborg 516 påträffades i samband med en arkeologisk utredning som genomfördes av Göteborgs stadsmuseum under 2015. I S23, 24 och 29 påträffades rödgodsskärvor, träfragment, ett kulturlager med glas, slagg och kol, samt en äldre markhorisont med stortegel med datering till medeltid/1500-tal.

Undersökaren tolkade platsen som lämningarna efter glasindustri och efter ett stadslager, möjligen kopplat till Älvsborgsstad. Till stöd för tolkningen att ytan kan ha nyttjats för glasindustri, finns en markering på en karta från 1809 med denna beteckning (Ragnesten 2015). I FMIS har fornlämningen registrerats som glasindustri (FMIS 2017).

Vid den avgränsande förundersökningen 2016 upptogs schakt med grävmaskin söder och öster om fornlämningen. Även här styrdes förundersökningen av logistiska problem, i detta fall in- och utfart till bussgaraget.

I de schakt som undersöktes iaktogs nästan uteslutande störda eller fyndtomma kontexter. I två schakt fanns emellertid en äldre markhorisont bevarad, vilken innehöll en del träbitar och en mindre mängd tegelkross. Dessa iakttagelser påverkade dock inte fornlämningens utbredning (von der Luft et al. 2016).

Göteborg 517 (Int nr 217) – Militär mötesplats (uppgift om)

Fornlämningen Göteborg 517 påträffades i samband med en arkeologisk utredning som genomfördes av Göteborgs stadsmuseum under 2015. I S6 påträffades ett cirka 15 cm tjockt kulturlager samt en muskötkula (Ragnesten 2015). Själva ytan där kulturlagret och muskötkulan påträffades är belägen utanför det aktuella planområdet.

Undersökaren tolkade lämningen som ett slagfält/härläger. I FMIS har lämningen registrerats som uppgift om militär mötesplats (FMIS 2017).

Vid den avgränsande förundersökningen 2016 upptogs fem provgröpar för hand. I ingen av dessa provgröpar påträffades fynd eller arkeologiska kontexter i ostörda lager (von der Luft et al. 2016).

Syfte

Målen för den arkeologiska förundersökningen var i första hand deskriptiva (planerings- och beslutsunderlag), och syftade till att förse Länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför prövning av arbetsföretaget enligt 2 kap. 12 § KML.

Syftet med förundersökningen var att avgränsa fornlämningarna i förhållande till tänkt exploatering. Efter förundersökningen har fornlämningarna avgränsats, så att det inte råder tvekan om de berörs eller inte berörs av planerad exploatering.

Eftersom fornlämningen Göteborg 15:1 utgörs av en överlagrad boplatz medförde avgränsningen särskilda förutsättningar. Utöver den geografiska utbredningen kunde även en avgränsning gällande djup och kunskap om stratigrafiska förhållanden behövas. Detta innebär att yngre lager i vissa fall kunde behöva grävas igenom vilket således omfattade nödvändig undersökning, dokumentation och fyndinsamling i dessa lager.

Om rådande förhållanden på platsen innebär så stora begränsningar att fornlämningarnas avgränsning inte kunde fastställas redovisas detta särskilt tillsammans med behov av ytterligare kompletteringar. Målgrupper för undersökningen var i första hand företagare, Länsstyrelsen, andra myndigheter samt undersökare.

Metod

Inledningsvis besiktigades de olika byggnaderna för att göra en bedömning av inom vilka en förekomst av källare, medfört att eventuella arkeologiska kontexter helt förstörts i samband med byggnation. Därefter togs schakt upp med grävmaskin inom undersökningsområdet (S1-30, 49-64). Av de totalt 46 schakten grävdes 15 inomhus (S49-60, 62-64). Vid arbeten inomhus skars golvet upp med betongskärare och en mindre eldriven grävmaskin användes. Utöver ovan nämnda schakt, grävdes även två provgropar för hand (Pg 1-2). Schaktningsarbetet utfördes av två grävlag med var sin maskin, där det ena påbörjade schaktningsreringen på S1 (utomhus), och det andra på S49 (inomhus och mindre innergård).

Grävenheterna förlades med hänsyn till topografin, befintliga byggnader och ledningar, samt de tidigare förundersökningsschakten. Schakten från tidigare undersökningar refereras i den följande texten enligt principen årtal:schaktnummer (ex. 2007:S2, 2016:S54 osv).

Inom stora delar av undersökningsområdet behövde tjocka fyllnadslager genomgrävas i syfte att säkerställa att inte anläggningar och fyndförande kontexter fanns oskadade på ett större djup.

Upptagna grävenheter dokumenterades i plan med RTK-GPS och lagerföljden beskrevs. Relevanta profiler, undersökningsområdet, och skador på fornlämningen har beskrivits och fotograferats.

Eftersom en avgränsande förundersökning syftar till att undvika intrång i fornlämningen hade den aktuella undersökningen som målsättning att undvika eller begränsa insamlingen av fynd. Ett urval av föremål av vetenskaplig betydelse har dock varit befogat att tillvarata. Fyndmaterial insamlades i det fall ett fyndförande lager måste genomgrävas för att dokumentera stratigrafin på ett större djup.

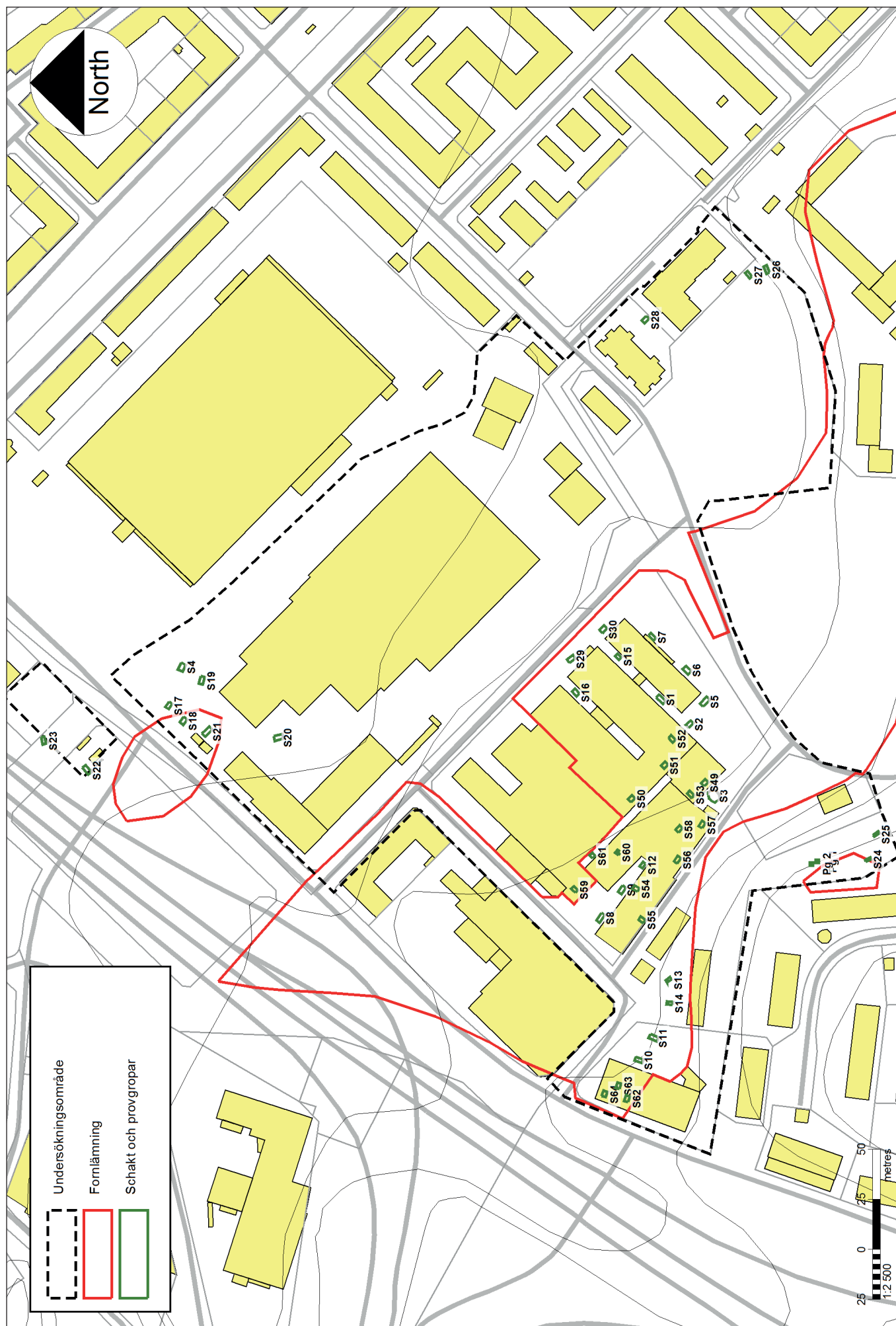
Det påträffade fyndmaterialet har sorterats med stöd av Sorteringsschema för flinta (Andersson et al. 1978). Tillvaratagna fynd separerades utifrån iakttagen lagerföljd och kontext, och kommer efter avrapportering att överlämnas till aktuellt museum i enlighet med fyndfördelningsbeslut.

Undersökningsresultat

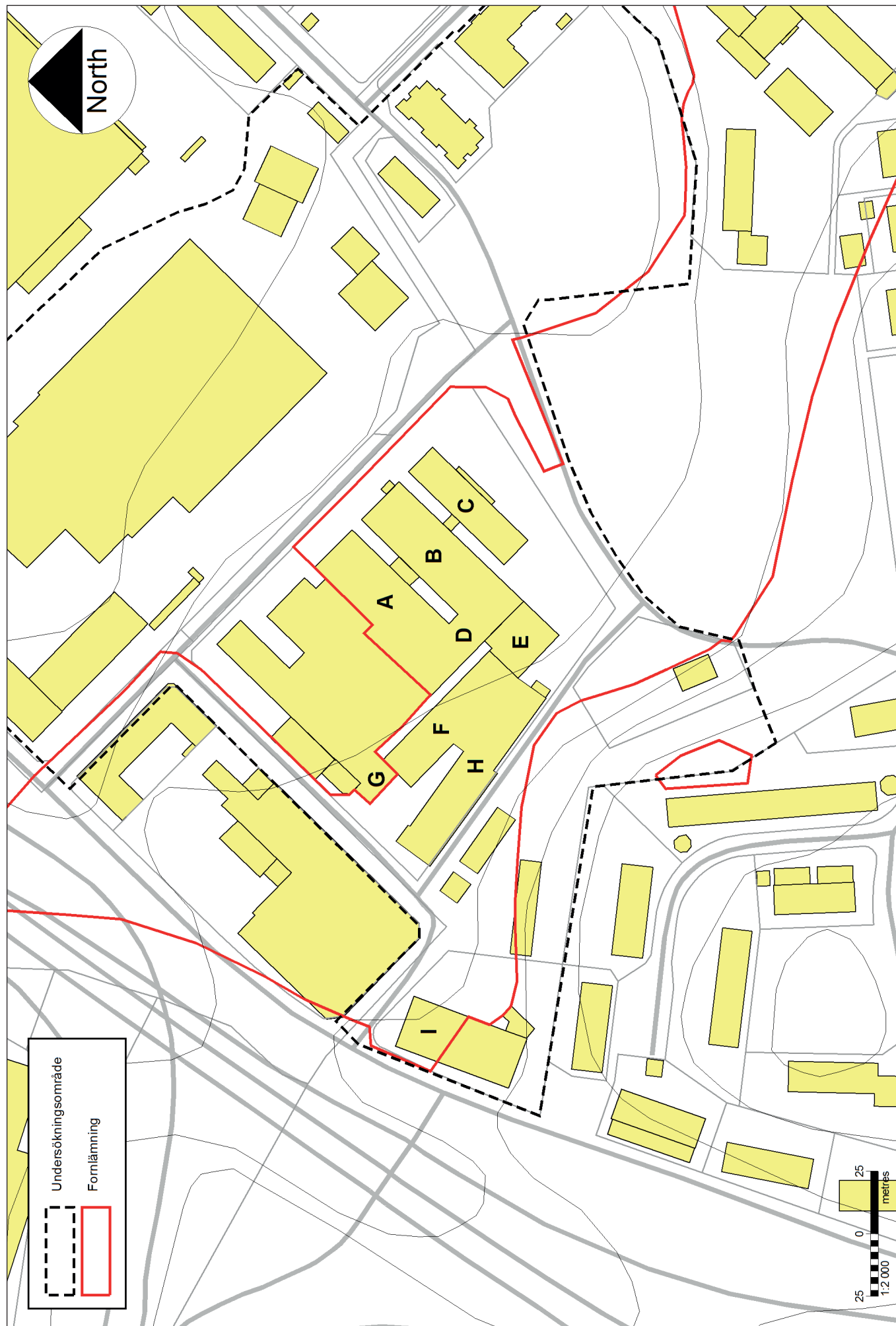
Sedan den föregående avgränsande förundersökningen har undersökningsområdet utökats något i nordost, syd och sydost. Inom hela undersökningsområdet grävdes 46 schakt med maskin och två provgropar för hand (S1-30, 49-64 och Pg 1-2). Den totala undersökta ytan uppgår till 330 kvadratmeter (figur 7 och bilaga 1). Elva schakt innehöll fynd eller arkeologiska kontexter i intakta lager (S2-3, 8-9, 12, 18, 30, 54-56 och 59).

Göteborg 15:1

Inledningsvis besiktigades byggnaderna inom undersökningsområdet för att klargöra huruvida bevarade arkeologiska kontexter kunde finnas under dessa. I följande text refereras de olika byggnaderna som byggnad A-I (figur 8).

Figur 7. Undersökningsområdet med schakt och provgropar markerade. Skala 1:2 500.

Figur 8. Karta över de byggnader i vilka schakt upptagits inomhus. På kartan framgår de beteckningar som använts i rapporten. Skala 1:2 000.

Byggnad A och B

De ritningar som fanns tillgängliga vid den föregående avgränsande förundersökningen visade att dessa byggnader saknade källare. Efter att ha erhållit kompletterande material samt efter genomförd besiktning kunde konstateras att byggnaderna hade källare och att grävningssiakttagelser i anslutning till byggnaderna visade att alla eventuella bevarade förhistoriska lager schaktats bort i och med denna byggnation.

Byggnad C

Byggnaden har kryppgrund och skulle initialt ha undersökts efter rivning. Då rivningen inte hann genomföras i tid för den kompletterande förundersökningen fattades beslut i samråd med Länsstyrelsen om att undersöka denna yta med ytterligare schakt i direkt anslutning till byggnaden.

Byggnad D, E, F och G

Dessa byggnader har källare, men för dessa bedömdes möjligheterna för bevarade arkeologiska kontexter som bättre utifrån tidigare grävningssiakttagelser i anslutning till byggnaderna. Byggnaderna F och G ligger dock på en högre nivå än D och E och bedömdes ha bättre förutsättningar än de sistnämnda.

Byggnad H

Denna byggnad har en mindre del i nordväst med källare. I den sydöstra halvan finns en kylanläggning under betonggolvet. I den södra halvan planerades därför schaktningen till ytor mellan nedgrävningarna för kylanläggningen. Möjligheterna för bevarade arkeologiska kontexter bedömdes som goda.

Byggnad I

Byggnaden saknar källare och möjligheterna för bevarade arkeologiska kontexter bedömdes som goda.

Undersökningen

Vid undersökningen av fornlämningen grävdes totalt 36 schakt med grävmaskin (S1-3, 5-16, 26-30 och 49-64, figur 7). Av dessa upptogs 16 inomhus med hjälp av betongskärare och en mindre grävmaskin (S49-64). Betongplattan var cirka 20-45 centimeter tjock. Av de totalt 36 schakten innehöll tio fynd och/eller anläggningar i ostörda kontexter (S2-3, 8-9, 12, 30, 54-56 och 59).

Bevarade arkeologiska kontexter förekommer både ytligt och i djupare liggande överlagrade lager. I S2, 8, 9, 12, 30 och 54 påträffades fynd ytligt, oftast direkt under en bevarad äldre matjordshorisont. I S2 och S9 påträffades anläggningar i form av en grop, en ränna och ett kulturlager (A1 i S2 och A2-3 i S9). Fyllningen i gropen A1 bestod av en kompakt brun humus med skärvig sten och fyndmaterialet i det omgivande lager L4 utgjordes av glas och yngre rödgods. I schaktet påträffades även ett kritpipsskaft utan kontext. Anläggningen och fynden härrör från historisk tid. Rännan och kulturlagret i S9 innehöll relativt stora mängder slagen flinta i form av kärnfragment, spån, mikrospån, avslag och övrig slagen flinta. Även i det omgivande lager L3 påträffades rikligt med slagen flinta. Rännan A2 var cirka 60 centimeter bred och 15 centimeter djup.

I schakt S8, 54-56 och 59 påträffades fyndförande överlagrade kontexter. I S59 påträffades även en härd, A4, i vad som tolkades som en överlagrad kontext. Dessa var belägna på mellan 0,4 och 1,2 meter under dagens marknivå, alternativt under betonggolv. Det är i de flesta fall oklart hur mycket av de överlagrande lagren som kan ha schaktats bort. Som illustration kan nämnas det fyndförande S59 som är beläget cirka 15-20 meter nordost om S8 och 9 ligger cirka 4 meter lägre i topografin. Denna stora höjdskillnad på det korta avståndet har förmodligen skapats genom källarbyggnationen. Om man jämför med höjdkurvor över området från 1930 bör höjdskillnaden mellan dessa ytor varit mindre än 1 meter (Alin et al. 1934a). I S3 påträffades en delvis bevarad transgressionslagerföljd med ett överlagrat lager mörkgrå silt som tolkades som en fortsättning på det undre kulturlagret som undersöktes 2007 och 2016 (von der Luft & Swedberg 2007, von der Luft et al. 2016). Lagret påträffades i S3 på ett djup om 3,9 meter.

Fyndmängden i de olika schakten var varierande, allt från enstaka flintor till rikliga mängder. Fyndrikast var S9 och S54 med 169 respektive 119 slagna flintor. I S59 som i det stora hela var fyndfattigt påträffades emellertid en kärnyxa.

Göteborg 516

Undersökningsområdet i anslutning till Göteborg 516 har utökats sedan den föregående avgränsande förundersökningen och omfattade även en mindre yta norr om Karl Johansgatan. Undersökningen av Göteborg 516, som till hälften ligger utanför det aktuella undersökningsområdet, skedde genom ett antal maskinschakt (S4 och S17-23), draga på grävbara ytor i anslutning till fornlämningen som den avgränsats i FMIS (figur 7). Schaktens placering har styrts av möjliga grävbara ytor och tidigare förundersökningsschakt.

I sju av de upptagna schakten iaktogs endast störda kontexter, men i S18 påträffades ett grått sandlager med sot, kol och tegelkross som tolkas som en fortsättning på det lager som påträffades vid den utredning som Göteborgs stadsmuseum utförde 2015 (S23 och 24). Det grå sandlagret, L5, var cirka 7 centimeter tjockt. I övergången mellan L4 och L5 iaktogs plogfårar med cirka 20 centimeters mellanrum.

Göteborg 517

Även i anslutning till Göteborg 517 hade undersökningsområdet utökats något sedan den föregående förundersökningen, vilket möjliggjorde undersökning längre västerut. För att avgränsa fornlämningen grävdes två schakt med grävmaskin (S24-25) och två provgropar (Pg 1-5) för hand i jordfyllda svackor i den bergsslutning som återfinns inom förundersökningsområdet (figur 7). Inga fynd eller arkeologiska kontexter i ostörda påträffades i de upptagna grävenheterna.

Fynd

Fyndmaterialet som insamlats i samband med den kompletterande avgränsande förundersökningen utgörs av en kärnyxa, sju avslag med retusch, två plattformskärna C, en plattformskärna F, två kärnfragment B, en övrig kärna, tre spån, ett kort spånfragment, fyra mikrospån, 161 avslag, fyra splitter, 139 bitar övrig slagen flinta, två bergartsavslag, en jydepotteskärva, tre bitar yngre rödgods, en flintgodsskärva, en porslinskärva, en glasskärva och ett kritpipsskaft (bilaga 2).

Flintmaterialet har sorterats med stöd av *Sorteringsschema för flinta* (Andersson et al. 1978), och kan utifrån sin sönderdelning dateras till minst tre faser - mellanmesolitikum, neolitikum och metalltid. Vanligast är en metalltida sönderdelning med avslag producerade från rundkärnor, där slagpunktens placering i förhållande till tidigare avspaltningar, samt avsaknaden av preparering, är två för skedet typiska element. Materialet kompletteras av relativt många avspaltningar åstadkomna med metallhammare.

I materialet finns flera mellanmesolitiska fynd. En del kan endast dateras till perioden i allmänhet, medan en mindre del kan hänföras till den senare delen av mellanmesolitisk tid. Kärnyxan i S59 har gått av i ett böjningsbrott, typiskt för huggning. Yxan är fyrsidigt tillslagen, skev och tillhör troligen mellanmesolitikum.

Ett mindre inslag i form av små, hårt utnyttjade (i princip) koniska eller ensidiga kärnor samt tre smala spån tillverkade i tryckteknik eller med mellanstock från små, relativt regelbundna koniska eller ensidiga spånkärnor. De påträffade kärnorna kan vara en sista rest från en sådan reduktion. Teknologiskt tillhör de fasen sent mellanmesolitikum.

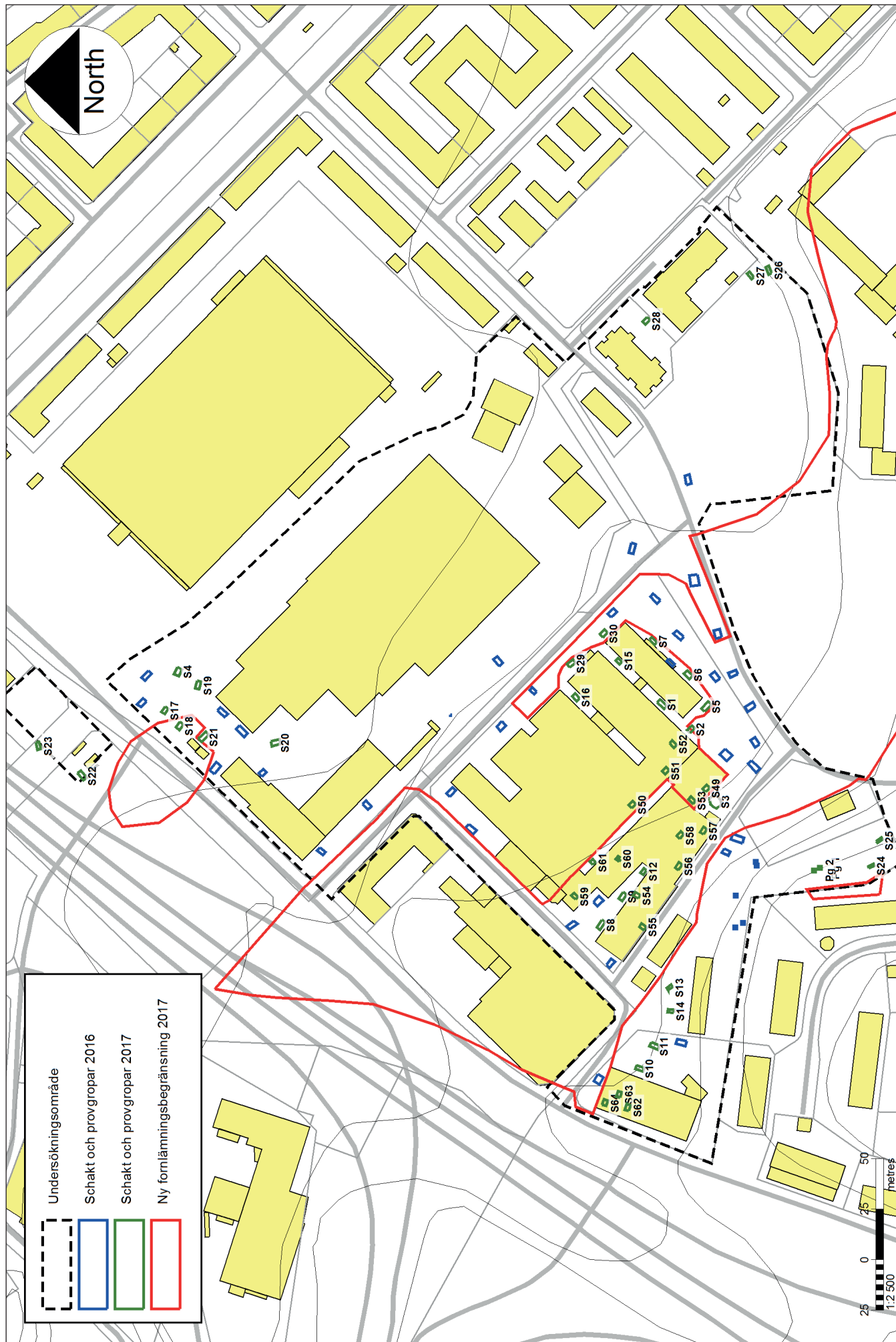
Till sist finns en liten mängd flintor som uppvisar element från typiska neolitiska sönderdelningar.

Tolkning

Efter avslutad undersökning har de tre fornlämningarna, Göteborg 15:1, 516 och 517 fått nya utbredningar (figur 9). Dessa baseras på resultaten från både den kompletterande avgränsande förundersökningen och den tidigare avgränsande förundersökningen.

Göteborg 15:1

Inom den tidigare fornlämningsbegränsningen har förhistoriska kontexter påträffats i ett flertal av de grävenheter som upptagits (2016:S4, 8-10, 14, 50-51 och 54 samt 2017:S2-3, 8-9, 12, 30, 54-56 och 59). Fynd och anläggningar förekommer dels relativt ytligt, ofta direkt under en äldre matjordshorisont, samt i överlagrade kontexter, i vissa fall på ett stort djup under nuvarande marknivå. I två schakt (2016:S54 och 2017:S3) har ett överlagrat lager med delvis organiskt innehåll påträffats som tolkas som en del av det undre kulturlager som undersöktes 2007 (2007:S2-3).

Figur 9. De tre fornlämningsområdenas utbredning efter den kompletterande förundersökningen i avgränsande syfte. På kartan är schakt och provgropar från både den kompletterande och den föregående förundersökningen inlagda. För schakt- och provgropsnummer från 2016 års förundersökning hänvisas till föregående rapport (von der Luft et al. 2016).

De påträffade fyndmaterialet tolkas härröra från tre perioder – mellanmesolitikum, neolitikum och metalltid.

Fornlämningen Göteborg 15:1 har avgränsats utifrån förekomst av arkeologiska kontexter respektive av avsaknad av sådana. Denna avsaknad har i sin tur olika orsaker. Den utgörs dels av ostörda lager som saknar arkeologiska företeelser, dels av i sen tid helt söndergrävda lager. Fornlämningen har skadats av både grustäktsverksamheten och därefter av byggnationen av Fixfabriken. Detta gäller både övre och undre fyndförande kontexter, men de ytligare liggande boplatslämningarna har självfallet drabbats hårdare.

Vid grustäkten inom Göteborg 15:1 tycks det undre kulturlagret ha varit ointressant ur grustäktperspektiv (Alin et al. 1934a:59, Andersson et al. 1988:113-114). Flera uppgifter tyder på att täktverksamheten upphört strax ovanför detta lager.

Utifrån bevarade förhistoriska kontexter i de upptagna grävenheterna (2016 och 2017), har fornlämningen fått en ny utbredning (figur 9). På innergården mellan byggnad F/G och H samt i byggnad H (i anslutning till S8-9, 12 och 54-56), kan fynd förväntas både ytligt och på större djup. Detta medför en särskild problematik inför eventuella kommande arkeologiska undersökningar, då förundersökningsschakt som skall dokumentera de undre lämningarna kommer att ytmässigt förstöra stora delar av de övre fyndförande kontexterna. För att uppnå en säker arbetsmiljö behöver man för att undersöka 2x2 meter stor yta på 4 meters djup slänta så att schaktet i marknivå är 10x10 meter stort.

Ur säkerhetssynpunkt bör även faran för rasmassor beaktas vid rivning inför fortsatta undersökningar och exploatering. Detta gäller framför allt när byggnad F/G rivs. Mot källarplanen i dessa byggnader trycker upp till 4 meter tjocka lager av grus och sand. Detta medför vissa risker för människors säkerhet, men även risken att en väl bevarad del av fornlämningen kan komma till skada.

Göteborg 516

Undersökningsområdet hade inför den kompletterande avgränsande förundersökningen utökats något, med en mindre yta belägen direkt norr om Karl Johansgatan. Inom och i anslutning till den tidigare fornlämningsbegränsningen har historiska kontexter påträffats i endast en av de grävenheter som upptagits (2017:S18). Utifrån iakttagelserna i fält har fornlämningens utbredning minskat något (figur 9). Så som fornlämningen nu avgränsats är den endast till en mindre del belägen inom undersökningsområdet.

Göteborg 517

Undersökningsområdet hade inför den kompletterande avgränsande förundersökningen utökats något åt väster. I de schakt och provgropar som upptagits inom och i anslutning till fornlämningen har inga indikationer på bevarade arkeologiska kontexter kunnat påvisas. Fornlämningen har utifrån detta fått en mindre utbredning och berörs därmed inte av kommande projektering (figur 9).

Resultat gentemot undersökningsplanen

Efter avslutad förundersökning har fornlämningarna avgränsats med schakt, alternativt av topografiska företeelser. Inom de delar av fornlämningarna som berörs av fortsatt projektering anser Rio Göteborg att förundersökningar i vetenskapligt syfte bör utföras.

Vetenskaplig och pedagogisk potential

Då den aktuella förundersökningen skedde i avgränsande syfte görs här ingen bedömning fornlämningens vetenskapliga och pedagogiska potential.

Antikvarisk bedömning

Göteborg 15:1

Efter avslutad avgränsande förundersökning har fornlämningen Göteborg 15:1 fått en något förändrad utbredning. I det fall byggnationsplanerna kvarstår inom den nu avgränsade ytan, anser Rio Göteborg att fornlämningen bör förundersökas.

Göteborg 516

Efter avslutad avgränsande förundersökning har fornlämningen Göteborg 516 fått en något förändrad utbredning. I det fall byggnationsplanerna kvarstår inom den nu avgränsade ytan, anser Rio Göteborg att fornlämningen bör förundersökas.

Göteborg 517

Inga iakttagelser gjorda i samband med den aktuella kompletterande avgränsande förundersökningen kan vare sig styrka eller avfärda fornlämningen utanför förundersökningsområdet. Inga fynd från historisk tid i orörd kontext påträffades inom förundersökningsområdet. Fornlämningen berörs inte av de aktuella byggnationsplanerna.

Källor

Litteratur

Alin, Johan; Niklasson, Nils och Thomasson, Harald	1934a	Stenåldersboplatsen på Sandarna vid Göteborg. Göteborgs Kungliga Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handlingar. Femte följd. Ser A. Band 3, nr 6.
Alin, Johan; Niklasson, Nils och Thomasson, Harald	1934b	Stenåldersboplatsen på Sandarna vid Göteborg. Arkivrapport.
Alin, Johan	1942	Stenåldersboplats vid Sandarna. (Undre boplatsen). Undersökt 1942. Arkivrapport.
Andersson, Stina; Rex Svensson, Karin och Wigforss, Johan	1978	Sorteringsschema för flinta. FYND-rapporter 1978. Göteborgs Arkeologiska Museum.
Andersson, Stina; Nancke-Krogh, Sören och Wigforss, Johan	1988	Fångstfolk för 8000 år sedan – om en grupp stenåldersboplatser i Göteborg. Arkeologi i Västsverige 3. Göteborgs arkeologiska museum.
Andersson, Stina och Wigforss, Johan	2004	Senmesolitikum i Göteborgs- och Alingsåsområdena. Coast to coast-books no 12. GOTARC Serie C, Arkeologiska skrifter, no 58. Göteborgs universitet.
Andersson, Stina och Ragnesten, Ulf	2005	Fångstfolk och bönder – Om forntiden i Göteborg. Göteborgs Stadsmuseum.
Cullberg, Carl	1965	Rapport över undersökning av boplatssområdet sök nr 23 inom Göteborgs stad. Rapport i Göteborgs Stadsmuseums arkiv.
von der Luft, Magnus och Swedberg, Stig	2007	Arkeologisk förundersökning Göteborg 15 inom Sandarna 25:1. Kulturhistorisk rapport 17. Rio Kulturkooperativ.
von der Luft, Magnus; Sandin, Mats och Thorsberg, Kalle	2016	Göteborg 15:1, 516 och 517 inom Sandarna 18:3 m. fl., Göteborgs socken och kommun. Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte. Rapport 2016:11. Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ.
Ragnesten, Ulf	2015	Fixfabrikenområdet. Sandarna 725:1 m.fl. Göteborg. Arkeologisk utredning. Göteborgs kommun. Arkeologisk rapport 2015:4. Göteborgs Stadsmuseum.
Wigforss, Johan	1974	Sandarna. Göteborg 15. Boplatssområde stenålder. Fyndrapporter 1974. Göteborgs arkeologiska museum.
Wigforss, Johan	2005	Förundersökning på Sandarnaboplatsen. Arkeologisk rapport 2005:43. Göteborgs Stadsmuseum.

Digitala källor

FMIS	2017	www.fmis.raa.se
Göteborgs Stadsmuseum	2017	GSMArkiv 140002.
Lantmäteriverket	1931	O 31s 70b 121. Flygfoto.
Lantmäteriverket	1935	Göteborg J131-11SV-1

Bilagor

Bilaga 1 - Schakt-, provgrops- och anläggningsbeskrivningar

Alla måttangivelser är i centimeter om inte annat återges

S1

4,8 x 2,1 meter

0-65 Asfalt och bärlager

65-120 Påförd lera med inslag av matjord och sten

120-155 Äldre matjordshorisont, påförd? Fynd av buteljglas och porslin (1800-tal?)

155-220 Gråblå kompakt lera

Kommentar: Fullt djup endast i schaktets nordvästra del pga att en dagvattenledning påträffades i schaktets södra långsida.

S2

3,6 x 2,2 meter

0-55 Asfalt och bärlager

55-75 Fyllnadsmassor

75-100 Mörkbrun humus

100-115 Brun kompakt humus

115-125 Grå grusig sand med sot, kol och enstaka mindre stenar

125-130 Grå sandig grusig lera med sot och kol (mindre mängd än i L5)

130-175 Gul lera

175-185 Gråblå lera

Kommentar: I L4 fynd av rödgods och glas. Ett kritpipsskaft påträffades i schaktmassorna. I schaktets södra kortsida påträffades en möjlig anläggning, A1. L4-6 endast i södra delen av schaktet. Stört i norra halvan. L2 lutar mot norr och har tagit bort L3-6.

Anläggningsbeskrivning:

A1 (i S9), grop. Delvis störd vid schaktningen. I väggen iaktogs en trolig grop. 60 cm i diameter och minst 30 cm djup. Fyllning som i L4 fast med skärvig sten.

S3

6,2 x 5,0 meter

0-110 Matjordsblandade fyllnadsmassor

110-250 Påförd lera

250-290 Siltig sand, påförd?

290-380 Varviga sten och gruslager

380-390 Rödbrun siltig lera med järnutfällningar

390-400 Mörkgrå silt

400-410 Rödbrun siltig sand med järnutfällningar

410-480 Fin ljusgrå grus, mot botten övergår lagret till siltig sand

Kommentar: Inga fynd men bevarad transgressionslagerföljd. L6 motsvarar förmodligen nivån för kultur-lagret i 2016 års schakt S54. Från L4 lutar lagren svagt mot nordost. Botten av schaktet motsvarar cirka -170 cm vid husvägg cirka 400 cm åt nordost.

S4

3,9 x 2,5 meter

0-140 Asfalt och bärlager

140-200 Äldre asfalt och bärlager

200- Postglacial lera

Kommentar: Äldre rör nedgrävt i leran i öst-västlig riktning.

S5

4,8 x 2,4 meter

- 0-160 Asfalt och bärlager. Övre delen stenig sandig och undre delen lerig
 - 160-185 Mörkbrun mycket humös sand med rottrådar. Fynd av planglas, keramik. Äldre matjords-horisont
 - 185-250 Gråblå lera med gula inslag, mycket kompakt
- Kommentar: Rör i norra delen av schaktet.

S6

3,6 x 2,3 meter

- 0-40 Asfalt och bärlager
 - 40-65 Fyllnadsmassor. Stark petroleumdoft
- Kommentar: Utgrävning avslutades pga förorenade massor.

S7

3,3 x 1,9 meter

- 0-40 Asfalt och bärlager
 - 40-70 Fyllnadsmassor
 - 70-95 Äldre matjordshorisont med recenta fynd
 - 95-155 Varviga sand och gruslager. Mot botten, nedre 5 cm blir sanden mycket kompakt pga järnutfällningar
 - 155-160 Ljusgrå siltig grusig sand
 - 160-180 Gulgrå lera
- Kommentar: Inga fynd i L4.

S8

4,7 x 2,0 meter

- 0-20 Asfalt och bärlager
- 20-30 Grusig matjord
- 30-105 Varviga sand och gruslager. Fyndförande i två nivåer: direkt under L2 och i botten mot L4
- 105-110 Stenig grus med järnutfällningar
- 110-140 Varviga steniga grus- och sandlager
- 140-150 Stenig grus med järnutfällningar
- 150-205 Varviga gruslager
- 205-210 Stenig grus med järnutfällningar
- 210-280 Varviga gruslager
- 280-285 Stenig grus med järnutfällningar
- 285-320 Fin sand
- 320-345 Rödbrun stenig grus
- 345-365 Fin sand

Kommentar: På grund av rasrisk var det inte möjligt att för hand undersöka L8-13. Fynd i L2 och 3, i L3 på två olika nivåer. Bevarad transgressionslagerföljd från 30-365 cm.

S9

4,1 x 1,9 meter

- 0-15 Asfalt och bärlager
- 15-35 Utfyllnadslager, grus
- 35-40 Äldre matjordshorisont
- 40-42 Rödbrun stenig grusig sand

Kommentar: I schaktet finns två anläggningar, A2 och 3. A2 i norr och A3 i söder. I L3 påträffades en järnspik, tegelkross, buteljglas, glas, porslin (sekelskifte 1800-1900-tal). Dessa föremål har kasserats.

Anläggningsbeskrivning:

A2 (i S9), ränna. I ytan av anläggningen är fyllningen brun stenig grus. Övergår sedan i svart sotig stenig grusig sand. 60 x 155 cm. Skålformad, ca 15 cm djup. Fynd av flinta i anläggningen.

A3 (i S9), kulturlager. I ytan av anläggningen är fyllningen brun stenig grus. Övergår sedan till brunsvart, lätt sotig stenig grus. 90 x 155 cm stor och 27 cm djup. Mycket flinta i fyllningen.

S10

3,9 x 2,1 meter

- 0-30 Asfalt och bärlager
- 30-50 Grusigt bärlager
- 50-60 Äldre matjordshorisont
- 60-75 Rödbrunn stenigt grus

Kommentar: Schaktet avbrutet pga VA-ledning. Inga fynd.

S11

4,0 x 2,3 meter

- 0-35 Asfalt och bärlager
- 35-70 Rödbrunn grus med stor mängd stenar upp till 25 cm i diameter. Osorterat. Övre 5-10 cm mörkare brun färg och mer kompakt
- 70-90 Grågulflammig lera, marint avsatt. Inslag av organiskt material?
- 90-115 Grå kompakt lera

Kommentar: Inga fynd. Beskrivning i södra profilen. Tegel i fyllnadsmassorna.

S12

2,7 x 1,7 meter

- 0-20 Asfalt och bärlager
- 20-40 Fyllnadsmassor, grus med inslag av tegel
- 40-45 Äldre matjordshorisont
- 45-55 Rödbrunn fin sand, fyndförande

Kommentar: Lagerbeskrivningen avser den norra delen av schaktet. Mot södra och västra kanten är den rödbruna sanden (L4) urschaktad mot husväggen. I söder är fyllnadsmassorna minst 60 cm tjocka. L4 verkar dock fortsätta in under fyllnadsmassorna, vilka ej kunde grävas bort helt i samband med undersökningen. L4 var fyndförande åtminstone i den intakta delen av S12. Fynden utgjordes av två flintor (en i ytan av L4 och en cirka 10 cm ner i lagret) samt ett bränt ben.

S13

2,8 x 1,7 meter

- 0-20 Asfalt och bärlager
- 20-90 Brunn stenigt grus, fyllnadsmassor
- 90-180 Påförda massor, sten och grus med inslag och linser av mörk siltig lera samt humus/matjord. Tegel och porslin. Dessa massor finns i östra delen av schaktet. I västra delen finns istället gulgrå flammig lera under L2.

Kommentar: Skarp kant mellan leran och de blandade massorna. Bägge tolkas som omrörda/påförda lager.

S14

3,0 x 1,8 meter

- 0-20 Asfalt och bärlager
- 20-32 Grått stenigt grus, påfört
- 32-35 Äldre matjordshorisont

35-80 Brunt sandigt grus

80-90 Gulgrå flammig styv lera

Kommentar: Den äldre matjordshorisonten finns bara mycket tunt i den sydvästra delen av schaktet. L4 tolkas som orört svallgrus. Troligtvis har den övre delen av svallgruset, samt den överliggande Matjorden, schaktats bort vid tidigare markarbeten. Inga fynd.

S15

2,8 x 1,6 meter

0-10 Asfalt och bärlager

10-55 Sprängsten och grus

55-100 Fyllmassor, recent skrot med lerlins i botten (ett par cm tjock)

100-110 Mörkgrå grus med tegel, ev. äldre matjordshorisont. I västra delen av schaktet finns en grop med samma fyllning (fundament till äldre byggnad?)

110-140 Varvig rödbrun sandig grus

140-150 Kompakt grågul lera

Kommentar: Inga fynd.

S16

3,3 x 2,1 meter

0-30 Påfört sandigt grus, varav de övre 5 cm humöst vegetationsskikt/gräs

30-80 Påförd grå lera med inslag av sten, bland annat gatsten

80-120 Grå styv lera (naturlig)

Kommentar: Längs med norra kanten av schaktet framkom ett betongrör på 1,1 m djup (dränering). Röret skadades och lagades i samband med schaktningen.

S17

3,6 x 2,0 meter

0-55 Asfalt och bärlager

55-85 Äldre asfalt och bärlager

85-105 Utfyllnadslager med lera, sand, sten, tegelkross, modernt glas, takskiffer, spikar och skruv

105-107 Brungrå sand med fynd av planglas, tegelkross, rödgods (tallrik), glasflaska, kritpipa, järn, karaffglas, slagg och flinta

107-113 Sandig brungrå lera med fynd av tegelkross, järn (kil), kol

113-145 Gråblå lera. I ytan en del tegelkross

Kommentar: I L4 påträffades planglas stående på högkant, vilket tyder på att det är ett påfört beredningslager. Sandlinsen L4 är något tjockare i norra delen av schaktet (ca 10 cm). Samtliga fynd kasserades.

S18

3,6 x 2,0 meter

0-75 Asfalt och bärlager

75-80 Lera och matjord, påfört fyllnadslager

80-90 Påförd sand, i botten ett tunt lager oxiderad sand

90-115 Äldre matjordshorisont. Fynd av bulteljglas, planglas, ben, flintgods, porslin, tegel, yngre rödgods, takskiffer, spik, bly.

115-122 Grå sand med sot, kol och tegelkross

122-130 Gråblå lera

Kommentar: I övergången mellan L5 och 6 påträffades tegel. I övre delen av L4 en lite större inblandning av moderna fynd (1900-tal), äldre i undre delen. Fynden kasserades. I övergången mellan L4 och 5 iaktogs plogfårar med ca 20 cm mellanrum. L3 var ca 15 cm tjockt i norra ändan av schaktet och 2 cm i söder.

S19

3,9 x 2,1 meter

0-100	Asfalt och bärlager
100-120	Påförd lera
120-180	Blandade grus-, sten- och lerlager
180-230	Stenblandad lera med asfalt, påförd
230-300	Snäckblandad finsand

Kommentar: Inga fynd. De påförda massorna blir djupare mot söder.

S20

4,4 x 2,3 meter

0-105	Asfalt och bärlager
105-140	Utfyllnadslager med sand, sten, grus och krossat tegel (modernt)
140-170	Äldre lerig matjordshorisont med tegelkross, sot, kol och enstaka stenar
170-190	Glacial lera

Kommentar: Inga fynd.

S21

4,8 x 2,2 meter

0-55	Asfalt och bärlager
55-80	Omrörd äldre matjordshorisont
80-95	Glacial lera

Kommentar: Endast södra delen grävd i botten pga elledning genom schaktet.

S22

5,1 x 2,3 meter

0-25	Matjord
25-50	Utfyllnadslager med slagg, sot, kol och tegelkross
50-60	Gul sand med tegelkross och kalk
60-75	Brungrå något humös sand med tegelkross och jydepotte-skärva(?)
75-85	Ljusgrå sand med småsten
85-170	Gråbrun lera

Kommentar: Genom schaktet löper två ledningar. Den östra ledningen på 65 cm djup och den västra på 170 cm djup. Norra långsidan påverkad av modern störning (Höganäsrör). Enda bevarade delen finns i sydvästra hörnet av schaktet.

S23

3,4 x 1,6 meter

0-30	Torv och matjord
30-60	Fyllnadsmassor
60-75	Asfalt och bärlager
75-150	Varviga sten-, grus- och sandlager. Lutar mot öster

Kommentar: Inga fynd.

S24

3,0 x 1,2 meter

0-30	Förna och podsolerad matjord
30-50	Brunröd sand med moränblock och sten
50-	Berg

Kommentar: Fynd av modernt porslin och whiskyork i L2.

S25

3,3 x 1,0 meter

0-20 Förna och podsolerad matjord

20- Berg

Kommentar: Inga fynd.

S26

3,2 x 1,6 meter

0-40 Matjord

40-65 Mörk rödbrun silt med stor mängd block och tegel, samt annat recent material

65-100 Grå lera med stenar och block

Kommentar: Inga fynd. I västra delen av schaktet finns en fördjupning/nedgrävning som tolkades som tillhörande L2 (ej förhistorisk).

S27

3,5 x 1,6 meter

0-25 Grässvål

25-40 Brun silt med sten

40-55 Grå lera

Kommentar: Inga fynd. Schaktet avbrutet pga ledning som är nedgrävd i L3.

S28

3,3 x 2,1 meter

0-90 Asfalt och påförda massor (makadam)

90-100 Lera

Kommentar: Inga fynd.

S29

3,8 x 2,0 meter

0-50 Asfalt och bärlager

50-80 Utfyllnadslager

80-85 Äldre matjordshorisont

85-92 Brun humös sandig grus

92-127 Varviga sand och gruslager med järnutfällningar

127-170 Gråblå lera

Kommentar: Fynd i L3 av flinta, tegel och flintgods.

S30

3,4 x 2,2 meter

0-40 Asfalt och bärlager

40-120 Utfyllnadslager, något djupare i nordvästra delen av schaktet. Fynd av järn, yngre rödgods, kalk.

120-150 Varviga sand och gruslager. Fynd av bultejglas, ben och flinta.

150-155 Stenig sand

155-185 Gråblå lera

Kommentar: Fynd i L2 och 3. Fynden från L2 kasserades. Flintan från L3 insamlades.

S49

3,0 x 2,0 meter

Kommentar: På grund av kraftig vattentillströmning omöjligt att dokumentera på något vettigt sätt. Detta trots att vattenpumpar användes. Lagerföljden dock likartad den i S53.

S50

2,0 x 2,0 meter

0-45 Betong

45-55 Bärlager

55-95 Gråblå lera

Kommentar: Fullt djup endast i den södra delen av schaktet. Inga fynd.

S51

3,0 x 2,0 meter

0-35 Betong

35-50 Bärlager

50-80 Gråblå lera

Kommentar: Inga fynd.

S52

3,0 x 2,0 meter

0-35 Betong

35-75 Bärlager

75-100 Gråblå lera

Kommentar: Inga fynd.

S53

3,0 x 2,0 meter

0-35 Betong

35-79 Bärlager

79-100 Stenig sand

100-120 Fin sand

Kommentar: Inga fynd. Kraftigt vattenförande.

S54

2,8 x 2,0 meter

0-20 Betong och makadam

20-35 Rödbrun stenigt grus (påförda fyllnadsmassor)

35-75 Ljusgrå till brun varvig grusig sand

Kommentar: Fynd i L3. Fynden separerades i tre olika nivåer i L3. I övre delarna en del recenta fynd, medan de nedersta delarna innehåller uteslutande flinta (tämligen talrik). Endast västra delen av schaktet till fullt djup.

S55

3,0 x 2,0 meter

0-30 Betong och makadam

30-55 Påförd brun grus med recent material

55-70 Rödbrun stenig grus

70-85 Mörk rödbrun kompakt järnutfällning

85-105 Rödbrun stenig grus

105-120 Gråbeige sand med kol och sot i koncentrationer, fyndförande

120-130 Ljus sand med inslag av grus

Kommentar: Fynd av avslag i L6. Kolprov insamlat i L6.

S56

3,0 x 2,0 m

0-70 Betong och makadam
70-77 Ljusgrå sand
77-90 Ljusbrun sand
90-115 Rödbrun sandig grus
115-145 Rödbrun varvig grus med skikt av kompakta järnutfällningar
Kommentar: Fynd av slagen flinta i L4. Störning i sydvästra hörnet.

S57

3,0 x 2,0 m

0-40 Betong och makadam
40-125 Påförda fyllnadsmassor, grus, block och recent skrot

Kommentar: Inga fynd. Schaktet avbrutet pga stor mängd sprängsten. Gick inte att komma djupare med grävmaskinen.

S58

3,0 x 2,0 m

0-35 Betong och makadam
35-100 Block, grus, makadam, påförda massor

Kommentar: Inga fynd. Schaktet avbrutet pga stor mängd sprängsten etc.

S59

3,0 x 2,0 m

0-35 Betong och makadam
35-38 Mörkgrått grus med sot och kol
38-52 Rödbrun sandig grus

Kommentar: En anläggning framkom i L2, A4, tolkad som en mindre härd. L2 kan möjligen utgöra en kulturlagerrest. Fynd av 1 kärnyxa och 1 avslag i L3.

Anläggningsbeskrivning:

A4 (i S59), härd. Rund, cirka 80 cm i diameter, med grå grusig fyllning med sot och kol.

S60

2,0 x 1,5 m

0-25 Betong
25-55 Sandigt grus med lerfläckar och modernt material, påfört/omrört
55-120 Varvigt sandigt grovt grus. Den övre delen av detta lager är troligtvis borta eller omrört.
Kommentar: Betongbalk i schaktets sydvästra del.

S61

2,0 x 1,5 m

0-10 Asfalt
10-30 Påförd krossten

Kommentar: Schaktet avbrutet pga ledningar.

S62

2,0 x 2,0 m

0-30 Betong och makadam
30-120 Påförda massor
120-140 Varvig rödbrun grus med sand och sten

Kommentar: Inga fynd. Grävt så djupt som maskinen räckte. L3 tolkas som en naturlig transgressionslagerföljd.

S63

2,0 x 1,5 meter

0-45 Betong och makadam

45-85 Rödbrun stenig grus, mot botten sandigare och med mindre stenar

85-110 Kompakt rödbrun lera

Kommentar: Stenarna i L2 är rundade och upp till 25 cm i diameter. Inga fynd.

S64

2,0 x 2,0 meter

0-35 Betong och makadam

35-85 Påförda massor

85-100 Rödbrun grus med stenar (ca 25 cm i diameter)

Kommentar: Avbrutet pga avloppsrör. Inga fynd.

Provgropar**Pg 1**

0,6 x 0,6 meter

0-8 Förna

8-20 Brun humös sand

20-45 Rödbrun sand

45- Berg

Kommentar: Fynd av plast och recent glas. Inget äldre material.

Pg 2

0,7 x 0,7 meter

0-20 Förna

20-40 Humös sand

40-70 Rödbrun sand

70- Större block eller berg

Kommentar: Fynd av modernt järn, porslin, buteljglas och rödgods i L3. Modernt material i både L2 och L3. Fynden kasserades.

Bilaga 2 - Fyndtabell

Fyndnr	Fornlämning	Grävningsenhet	Sakord	Material	Antal	Vikt
1	Göteborg 15	S2, lösfynd	Kritpipsskaft	Lera	1	3 gr
2	Göteborg 15	S2 L4	Skärva	Glas	1	5 gr
3	Göteborg 15	S2 L4	Skärva	Yngre rödgods	2	94 gr
4	Göteborg 15	S8 L2 Matjord	Övrig kärna	Flinta	1	35 gr
5	Göteborg 15	S8 L2 Matjord	Avslag	Flinta	13	102 gr
6	Göteborg 15	S8 L2 Matjord	Övrig slagen	Flinta	7	16 gr
7	Göteborg 15	S8 L3 Ytligt	Avslag	Flinta	1	24 gr
8	Göteborg 15	S8 L3 Ytligt	Övrig slagen	Flinta	1	10 gr
9	Göteborg 15	S8 L3 Mot botten	Avslag	Flinta	1	47 gr
10	Göteborg 15	S8 L4-8	Övrig slagen	Flinta	1	60 gr
11	Göteborg 15	S9 A2	Mikrospån	Flinta	1	1 gr
12	Göteborg 15	S9 A2	Avslag	Flinta	10	44 gr
13	Göteborg 15	S9 A2	Övrig slagen	Flinta	3	3 gr
14	Göteborg 15	S9 A2 Sotigt lager	Kort spånfragment	Flinta	1	1 gr
15	Göteborg 15	S9 A2 Sotigt lager	Avslag	Flinta	1	1 gr
16	Göteborg 15	S9 A2 Sotigt lager	Övrig slagen	Flinta	2	1 gr
17	Göteborg 15	S9 A3	Kärnfragment B	Flinta	2	16 gr
18	Göteborg 15	S9 A3	Spån	Flinta	3	3 gr
19	Göteborg 15	S9 A3	Avslag	Flinta	48	258 gr
20	Göteborg 15	S9 A3	Övrig slagen	Flinta	34	186 gr
21	Göteborg 15	S9 L3	Skärva	Porslin	1	1 gr
22	Göteborg 15	S9 L3	Skärva	Yngre rödgods	1	14 gr
23	Göteborg 15	S9 L3	Avslag med retusch	Flinta	3	74 gr
24	Göteborg 15	S9 L3	Plattformskärna C	Flinta	1	9 gr
25	Göteborg 15	S9 L3	Plattformskärna F	Flinta	1	7 gr
26	Göteborg 15	S9 L3	Avslag	Flinta	18	117 gr
27	Göteborg 15	S9 L3	Övrig slagen	Flinta	28	133 gr
28	Göteborg 15	S9 L3	Splitter	Flinta	3	1 gr
29	Göteborg 15	S9 L3	Avslag	Bergart	1	5 gr
30	Göteborg 15	S9 L4	Avslag	Flinta	2	13 gr
31	Göteborg 15	S9 L4	Övrig slagen	Flinta	8	85 gr
32	Göteborg 15	S12 L4	Avslag	Flinta	1	1 gr
33	Göteborg 15	S12 L4	Övrig slagen	Flinta	1	8 gr
34	Göteborg 516	S22 L4	Jydepotte, skärva	Lera	1	38 gr
35	Göteborg 516	S22 L4	Övrig slagen	Flinta	1	3 gr
36	Göteborg 15	S29 L3	Skärva	Flintgods	1	1 gr
37	Göteborg 15	S29 L3	Övrig slagen	Flinta	2	25 gr
38	Göteborg 15	S30 L3	Övrig slagen	Flinta	2	28 gr
39	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 1	Avslag med retusch	Flinta	2	15 gr
40	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 1	Plattformskärna C	Flinta	1	33 gr
41	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 1	Avslag	Flinta	8	104 gr
42	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 1	Övrig slagen	Flinta	11	98 gr
43	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 2	Avslag med retusch	Flinta	1	4 gr
44	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 2	Mikrospån	Flinta	2	2 gr

45	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 2	Avslag	Flinta	44	228 gr
46	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 2	Övrig slagen flinta	Flinta	28	147 gr
47	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 3	Avslag med retusch	Flinta	1	9 gr
48	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 3	Mikrospån	Flinta	1	1 gr
49	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 3	Avslag	Flinta	12	73 gr
50	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 3	Övrig slagen flinta	Flinta	7	48 gr
51	Göteborg 15	S54 L3 Nivå 3	Splitter	Flinta	1	1 gr
52	Göteborg 15	S55 L2	Övrig slagen	Flinta	1	1 gr
53	Göteborg 15	S55 L2	Avslag	Bergart	1	21 gr
54	Göteborg 15	S55 L6	Avslag	Flinta	1	13 gr
55	Göteborg 15	S55 L6	Övrig slagen	Flinta	1	1 gr
56	Göteborg 15	S56 L4	Övrig slagen	Flinta	1	1 gr
57	Göteborg 15	S59 L3	Kärnyxa	Flinta	1	75 gr
58	Göteborg 15	S59 L3	Avslag	Flinta	1	1 gr

Sida 2 av 2

